

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ляховський В.І., Нємченко І.І., Городова-Андрєєва Т.В., Краснов О.Г., Ляховська А.В.,
Рябушко Р.М.

Українська медична стоматологічна академія

Окреслено питання підготовки студентів у закладах вищої медичної освіти України в умовах реформування. Запропоновано бачення їх вирішення. Указано, що підвищення якості професійної підготовки майбутніх лікарів має відбуватися відповідно до світових і загальноєвропейських стандартів задля підвищення конкурентоспроможності вітчизняної вищої медичної освіти.

Ключові слова: вища медична освіта, євроінтеграція, проблеми, покращення підготовки здобувачів вищої освіти, шляхи вирішення.

The article outlines the issues of training students in institutions of higher medical education in Ukraine, which is on the verge of reform. Visions of their solution are offered. It is stated that improving the quality of professional training of future doctors should take place in accordance with world and European standards in order to strengthen the competitiveness of domestic higher medical education.

Key words: higher medical education, European integration, problems, improvement of training of applicants for higher education, solutions.

Вступ. Відомо, що здоров'я нації – це основний капітал держави, найважливіший двигун її економічного, політичного й духовного процвітання. Тому Україна гостро потребує своїх власних високопрофесійних лікарів, які підготовлені діяти в будь-яких (у тому числі надзвичайних) ситуаціях. А населення країни хоче повернути майже втрачену впевненість у тому, що за будь-яких умов на допомогу прийде людина в білому халаті, яка посправжньому готова і здатна розв'язати найскладніші медичні проблеми [1; 5].

Вітчизняна система охорони здоров'я нині перебуває в пошуку шляхів виходу з кризової ситуації й побудови нової моделі, наближеної до європейських стандартів. І цей процес обов'язково потребує зміни парадигми вищої медичної освіти. Саме тому в умовах стрімкого розвитку інноваційних технологій і доказової медицини, упровадження в практику роботи закладів охорони здоров'я нових методів лікування й діагностики хвороб, новітніх інформаційних і сучасних телемедичних технологій, що дають змогу працювати в єдиному професійному світовому чи європейському просторі, на часі гостро стоять питання реформування системи медичної освіти. Україна має доволі розвинуту мережу закладів вищої медичної освіти різних рівнів акредитації, яка готує спеціалістів для потреб вітчизняної охорони здоров'я, а також фахівців для інших країн світу [1].

Підвищення якості професійної підготовки майбутніх лікарів відповідно до світових і загальноєвропейських стандартів задля підвищення конкурентоспроможності вітчизняної вищої медичної освіти, оптимізації умов для міжнародної мобільності студентів-медиків і розширення можливостей українських медичних фахівців на вітчизняному й міжнародному ринках праці зумовлені й проголошенням Україною курсу на євроінтеграцію [1; 3].

Основна частина. На сучасному етапі розвитку медицини чітко простежується криза в професійній освіті. Справа в тому, що, незважаючи на впровадження нових форм навчання, які безпосередньо пов'язані з комп'ютеризацією галузі, відбувається не підвищення, а навпаки, зниження успішності в значній частині студентів. Кожному зрозуміло, що погано підготовлений лікар стає джерелом чиєїсь біди або навіть смерті, а значить, байдуже дивитися на таке ставлення майбутніх лікарів до навчання просто некоректно. Значення цього фактора в показниках успішності можна простежити при порівнянні оцінок у студентів платних і бюджетних форм навчання: у студентів платної форми навчання вони нижчі, ніж у бюджетників. Напрошується висновок, що основною причиною низької успішності комерційних студентів у більшості випадків є їх соціальна захищеність із боку батьків. Справа в тому, що вони просто не бачать сенсу "трудитися" в накопиченні знань з усіх розділах медицини, бо для них уже визначена конкретна форма діяльності після закінчення навчального закладу. Так, багато з них справедливо вважають хірургію занадто складною й відповідальною для себе сферою діяльності, яка, як правило, не дає ніяких матеріальних благ у порівнянні з менш складною професією. Формально вони лише виконують наказ батьків стати лікарями, а отже, задовільна оцінка, отримана на іспитах, їх цілком влаштовує. Таким чином, створилася ситуація, в якій заклади вищої медичної освіти (ЗВМО) змушені випускати лікарів із низьким рівнем загальної теоретичної й практичної підготовки. З огляду на це, мабуть, варто було б повернутися до системи централізованого розподілу лікарів після закінчення ЗВМО в різні регіони України, з правом вибору спеціальності в першу чергу за середнім балом диплома. Тоді студенти розумітимуть, що вчитися треба добре, щоб потім працювати за тією спеціальністю, яку вони самостійно обрали [5].

Змусити студентів із повною віддачею освоювати навчальну програму можна і за допомогою фінансового важеля. Для цього студент для продовження навчання в ЗВМО під гарантію має отримувати щорічний кредит у банку, при цьому обсяг погашення кредиту безпосередньо має бути пов'язаний із його успішністю. Так, скажімо, у відмінників він буде погашатися повністю, у тих хто загалом навчається на "добре" – на 70%, а в трієчників – 0%. За збереження персональних стипендій такий фінансовий підхід до навчання стане потужним матеріальним стимулом [2;5].

Важливим фактором, що привертає до підвищення творчого потенціалу в студентів вищої школи, є і безпосередній контакт із досягненнями науково-технічного прогресу. Багато в чому він зумовлений характером та інтенсивністю науково-дослідницької роботи, проведеної співробітниками на тій чи іншій кафедрі ЗВМО. Так, студенти, які неодноразово залучалися до участі в операціях, як правило, ставали хірургами й навіть науковими діями. Пошук нових шляхів дослідження зазвичай починається ще в студентські роки завдяки участі в роботі наукових гуртків. У цей час студенти засвоюють принципи постійної роботи з медичною літературою, а також опановують навички аналізу клінічного матеріалу [3; 5].

Крім того, одним з основних завдань вищої медичної освіти є вдосконалення навчання майбутніх лікарів прак-

тичних навичок. Адже сама суть цієї спеціальності розкривається через професійне оволодіння практичними навичками й уміннями з подальшим постійним їх удосконаленням у процесі трудової діяльності. Позитивну роль у цій справі має відіграти створення симуляційного центру оволодіння практичними навичками, в якому студенти освоюють найважливіші принципи надання невідкладної медичної допомоги, проведення серцево-легеневої реанімації, а також методики діагностики й лікування невідкладних станів і хвороб [3].

У формуванні майбутніх вузьких фахівців виняткове значення має особистий авторитет викладача. Часом цей фактор набуває вирішального значення в популяризації відповідної дисципліни. Чим вищий у викладача інтелект, чим більше він підготовлений і освічений, тим більша кількість здобувачів освіти хочуть бути схожими на нього, а значить, зростає чисельність продовжувачів його справи. До іншого виду самостійної діяльності студентів слід віднести їхні нічні чергування в тому чи іншому лікувальному закладі. Саме на чергуваннях вони мають можливість ознайомитися з реальною хірургічною роботою, закріпити засвоєні на заняттях знання про елементи практичної діяльності, самостійно виконувати ті чи інші маніпуляції під наглядом чергового викладача [2; 3].

Однак упродовж усього періоду існування незалежної України в освітньому секторі накопичувалися численні проблеми системного характеру, що призвели до зниження рівня знань і вмінь майбутніх спеціалістів та негативно позначилися на якості освітніх послуг, а отже, і на міжнародному іміджі й конкурентоспроможності української системи вищої медичної освіти. Зниження рівня освіти призводить до того, що в Україну дедалі менше іноземних громадян ідуть на навчання. Більше того, дедалі більше українських абітурієнтів обирають навчання за кордоном [1]. Причин цього багато: низька оплата праці педагогів-лікарів і взагалі медиків; зниження мотивації для здобуття медичних професій; недостатня матеріально-технічна база медичних ЗВМО; дефіцит сучасної медичної діагностичної й лікувальної апаратури для навчання студентів. Очевидно, що в ситуації, яка склалася, необхідний пошук ефективних, але менш витратних шляхів реорганізації медичної освіти, заснованих на конструктивних пропозиціях професорсько-викладацького складу, кваліфікованих організаторів охорони здоров'я, практичних лікарів, здобувачів вищої освіти [5].

Одним із методів підвищення якості навчання є створення мережі університетських клінік, які забезпечуватимуть підготовку, перепідготовку й підвищення кваліфікації медичних працівників. Держава має перейти від кількісних показників оцінки роботи медичної освіти до нагальних питань якості підготовки лікарів у контексті запровадження нових засад організації навчального процесу й створення університетських та академічних клінік [1].

Однак відомо, що більшість клінічних кафедр ЗВМО розташовані на базі лікувальних закладів практичної охорони здоров'я, де повновладним господарем є директор. Тому від його розуміння й поглядів на умови проведення навчального процесу залежать і надання приміщень для навчальних кімнат, і дозвіл на використання медичної апаратури для навчальних цілей, і регламент роботи студентів у палатах, маніпуляційних, операційних, тобто основні фактори, що визначають клінічну підготовку майбутніх лікарів. Перебуваючи в статусі "гостей" на клінічних базах, кафедри фактично позбавлені можливості будувати навчальний процес відповідно до сучасних вимог до практичної підготовки майбутніх лікарів [4].

Оптимальним виходом із ситуації, що склалася, мають бути не будівництво нових клінічних баз (доволі дорого) і проведення оптимізації (скорочення) лікувальних закладів зі звільненням приміщень, а передача великих лікарень і родопомічних закладів ЗВМО, де керівниками клінік слід призначати завідувачів профільних кафедр. Штати в таких навчально-виробничих комплексах (завідувачі відділень, лабораторій) необхідно комплектувати з досвідчених клініцистів-професорів, доцентів, асистентів, до функцій яких має входити організація не тільки лікувального, а й навчального процесу. З фінансового боку така модернізація обійдеться державі значно дешевше, ніж будівництво нових клінік, потрібна тільки "політична воля", тобто всебічно продуманий консенсус міністерств освіти і науки, охорони здоров'я і фінансів [1; 4].

Іншим ключовим моментом у вирішенні питань кадрової політики в охороні здоров'я має бути радикальна зміна принципів навчання студентів у ЗВМО. Безсумнівно, безкоштовна освіта й охорона здоров'я – найгуманніші соціальні досягнення в нашій країні, але в недбайливих студентів склалося стійке переконання, що держава зобов'язана їх навчати. Звідси – пропуски занять, задовільна успішність, академічна заборгованість, а в підсумку – низька професійна кваліфікація й "лікарські помилки", які гнівно обговорюються в засобах масової інформації. Тому логічним буде переведення студентів-трієчників на платну форму навчання. Таким шляхом можна в стислі терміни підвищити успішність і одночасно помітно поповнити державний бюджет на освіту й охорону здоров'я [3; 5].

Висновок. Медична освіта має забезпечити високоякісну підготовку студентів і стати важливою складовою реформування галузі охорони здоров'я й реалізації соціальних пріоритетів держави, оскільки від рівня підготовки майбутніх лікарів залежить якість надання медичної допомоги населенню країни.

Список використаної літератури

1. Беззуб І. Сучасний стан та перспективи розвитку медичної освіти в Україні / І. Беззуб // Ел. ресурс: <http://nbuviap.gov.ua/>
2. Ермолаева Е.В. Медицинская профессия: требования современного общества / Е.В. Ермолаева, Л.А. Павлова // Общество и здоровье: современное состояние и тенденции развития. – М., 2013. – С. 369-375.
3. Немченко І.І. Новітні освітні технології у вищій медичній освіті / І.І. Немченко, В.І. Ляховський, О.П. Ковальов О.П. О.М. Люлька, Г.М. Баля // Матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю "Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні" (21 березня 2019 р., м. Полтава). – 2019. – С. 148-149.
4. Пешев Л.П. Реальные пути повышения качества высшего медицинского образования / Л.П. Пешев, Н.А. Ляличкина // Современные проблемы науки и образования. – 2017. – № 5. – Ел. ресурс: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=26826>
5. Шапошников В.И. Проблемы современного медицинского образования / В.И. Шапошников, М.Х. Ашхамф, Р.В. Гедзюн, Н.В. Марченко // Международный журнал экспериментального образования. – 2012. – № 4-2. – С. 272-274. – Ел. ресурс: <http://www.expeducation.ru/ru/article/view?id=4061>